

W omawianym tomie znajdziemy również tekst autorstwa M. Chęćka i I. Nowakowskiej-Kempnej poświęcony początkom historii logopedii na Górnym Śląsku, gdzie w Katowicach w 1922 r. ks. dr S. Wilczewski założył Instytut Fonetyczny.

W swym artykule *Poznańska myśl logopedyczna w 33-leciu PTL* K. Błachnio (wbrew tytułowi) sięgnęła do początków poznańskiej logopedii, które wiążą się z działalnością (od 1932 r.) dr med. M. Łączkowskiej. O Jej zasługach pisze także A. Obrębowski w tekście poświęconym logopedom w Klinice Foniatrii i Audiologii akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu.

Problematyki opieki nad dzieckiem głuchym dotyczy artykuł M. Jędrzejczaka *Fakty i źródła do historii powstania i pracy pierwszych w Polsce poradni rehabilitacyjnych dla dzieci głuchych*.

W 23 tomie „Logopedii” czytelnik znajdzie też m.in. teksty omawiające historię warszawskich pięcioletnich studiów logopedycznych (H. Mierzejewska), Pomagisterskiego Studium Logopedycznego UW (M. Przybysz-Piwkova, E. Stecko), Polskiego Towarzystwa Logopedycznego (E. Smółka), krakowskiego Zakładu Logopedii i Lingwistyki Stosowanej (J. Cieszyńska). Historię terminologii związanej z wadami wymowy przedstawiła A. Sołtys-Chmielowicz, a międzywojenną nomenklaturę dotyczącą dyscypliny zajmującej się „zбочzeniami mowy” – E. Kuczyńska.

Należy z zadowoleniem powitać omawiany tom „Logopedii”, którego zawartość świadczy o budzącym się w środowisku logopedów zainteresowaniu historią swej dyscypliny.

Ewa Kuczyńska

Historyczne źródła wybranych ofert edukacyjnych w Polsce współczesnej. Materiały z konferencji naukowej nt. „Teoretyczne i praktyczne oferty edukacyjne we współczesnej pedagogice i ich źródła historyczne”, D. Drynda, D. Ekiert-Grabowska, W. Łuszczuk, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1996, ss. 154

W dniach 26-27 IX 1994 r. w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa nt. „Teoretyczne i praktyczne oferty edukacyjne we współczesnej pedagogice i ich źródła historyczne”. Materiałnym efektem tej interesującej konferencji stał się prezentowany tu tom, obejmujący 15 spośród 27 wygłoszonych wówczas referatów, komunikatów i doniesień z badań.

Materiały konferencyjne zebrane w omawianym tomie zostały zgrupowane w dwóch blokach tematycznych. Pierwszy został zatytułowany: „Historyczne inspiracje polskiej edukacji”, drugi zaś – „Oferty edukacyjne we współczesnej polskiej pedagogice”. Taki układ redakcji tomu jest celowy i logiczny oraz dob-

rze odzwierciedla zarówno problematykę konferencji, jak i zawartość merytoryczną zamieszczonych w obu częściach publikacji. W pierwszej z nich znalazły się, w każdym przypadku dobrze udokumentowane źródłowo, artykuły wykazujące historyczne źródła współczesnych ofert edukacyjnych, w drugiej natomiast prace wskazujące na inspirujący charakter badań historycznych dla teraźniejszości. Dzięki przyjętej przez Zespół Redakcyjny strukturze, zamieszczone publikacje, mimo ich tematycznej różnorodności, wzajemnie się uzupełniają. Zarówno artykuły stricte historyczne, jak również większość prezentowanych w drugiej części rozważań o charakterze pedagogicznym, z powodzeniem i kompetentnie ukazują genezę

omawianych koncepcji, ich historyczny rozwój, a także elementy funkcjonalne i niefunkcjonalne oraz filozoficzno-dziejowy kontekst.

Tom otwierają, oparte na źródłach starożytnych, dwa teksty bydgoskich historyków wychowania. Pierwszy, autorstwa Juliusza Jundziła, dotyczy aktualności rzymskich zapatrywań na wychowanie w rodzinie. Artykuł Ilony Błaszczak jest z kolei udaną próbą usystematyzowania poglądów pedagogicznych Lucjusza Anneusza Seneki (4 r. p.n.e. – 65 r. n.e.).

Kolejne dwa teksty poświęcone są analizie koncepcji wybitnych polskich filozofów i pedagogów: Kazimierza Twardowskiego i Bogdana Nawroczyńskiego, których działalność oświatowa i twórczość pedagogiczna przypada na początek XX wieku. Władysława Szulakiewicz, wszechstronnie i w sposób bardzo komunikatywny przedstawia cechy myśli pedagogicznej K. Twardowskiego oraz wskazuje na jej pełną zgodność z codzienną praktyczną działalnością tego uczonego i nauczyciela – twórcy filozoficznej Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Andrzej Gofron rozpatruje natomiast zagadnienie kompetencji nauczyciela w twórczości pedagogicznej Bogdana Nawroczyńskiego w kontekście pedagogiki kultury – jako reprezentowanej przez tego uczonego orientacji teoriopoznawczej.

Następne rozprawy zamieszczone w pierwszej części prezentowanego tomu również odnoszą się do dziejów teorii i praktyki edukacyjnej, szczególnie okresu Drugiej Rzeczypospolitej. Artykuł Krzysztofa Jakubiaka jest przyczynkiem historycznym wpisującym się w aktualnie prowadzoną socjopedagogiczną dyskusję nad społecznieniem edukacji i szkoły.

W rozprawie autorstwa Danuty Koźmian czytelnik poznaje podstawy teoretyczne i próby realizacji samorządu uczniowskiego w Drugiej Rzeczypospolitej. Doświadczona badaczka tych właśnie zagadnień dowodzi m.in., że we współczesnych poszukiwaniach koncepcji samorządu uczniowskiego, odpowiedniego do potrzeb przełomu XX i XXI wieku, możemy w znacznym stopniu czerpać z polskich osiągnięć międzywojennych.

W kolejnej rozprawie Danuta Drynda, dowodzi z kolei, iż niektóre polskie współczesne oferty edukacyjne w zakresie oceniania

uczniów posiadają – jak stwierdza sama Autorka – „atributy historyczności” i były w przeszłości, w różnych zresztą zakresach promowane, a nawet urzeczywistniane.

Koncepcje pedagogiczne typowe dla międzywojennego ruchu „nowego wychowania”, wprowadzone w życie – z powodzeniem eksperymentowane w łódzkim szkolnictwie w latach dwudziestych i trzydziestych obecnego stulecia – przedstawia Beata Szczepańska.

Problem bezrobocia kobiet i rozliczne konsekwencje tego zjawiska, analizowane w kontekście form pomocy oświatowej kobietom znajdującym się w takiej właśnie sytuacji społeczno-zawodowej w województwie śląskim (1922-1939) omawia Grażyna Kempa.

Drugą część prezentowanego tomu, poświęconą współczesnym ofertom edukacyjnym (w rozumieniu ich wersji i możliwości), otwierają artykuły Katarzyny Olbrycht i Teresy Kukołowicz poświęcone pedagogice personalistycznej. T. Kukołowicz przedstawiając ofertę spersonalizowania wychowania, określiła cechy i postulaty tej pedagogiki oraz ukazała jej tradycje sięgające początków XX wieku. K. Olbrycht z kolei, wychodząc w swej analizie z jasno, precyzyjnie wyłożonej koncepcji rozwoju człowieka jako osoby, rozpatruje osobowy wymiar edukacji i jej przemian jako szansę przełamywania powszechnie stwierdzanego kryzysu oświaty i wychowania.

Dwie kolejne rozprawy dotyczą ofert z zakresu szeroko pojętej teorii wychowania. Praca Romana Lepperta zatytułowana „Od formalnej do osobistej teorii wychowania” wpisuje się swoją zawartością w obserwowaną współcześnie zmianę zainteresowań badawczych pedeutologii. Treść artykułu Herberta Kopca zatytułowanego „Radość jako wartość wychowania”, można rozpatrywać w kontekście semiotyki kultury Michała Bachtina, opisanej przez Lecha Witkowskiego w pracy pt. *Uniwersalizm pogranicza* (Toruń 1991).

Całość tomu zamykają artykuły prezentujące oferty z dziedziny edukacji równoległej i gerontologii. Henryk Gąsior kreśląc współczesne kierunki rozwoju edukacji nieszkolnej w Polsce, odwołał się do międzywojennych dziejów teorii i praktyki w tym zakresie. Wskazuje także na specyficzne cechy tego rodzaju

edukacji w Polsce Ludowej i Trzeciej Rzeczypospolitej. Wychodząc z założenia, iż w dążeniu do spełnienia wymogów Wspólnoty Europejskiej, cały dotychczasowy system edukacji nieszkolnej powinien ulec reorganizacji administracyjnej, strukturalnej i programowej, zaproponował nową koncepcję organizacyjną tejże edukacji.

Na sformułowane przez siebie pytania: Jak być starym i jak korzystać z ofert gerontologii edukacyjnej? odpowiada w swym artykule, nawiązując m.in. do *Pampaedii* Jana Amosa Komenskigo, Władysława Błonska. Jako jedną z możliwych ofert programowych adresowanych do osób starszych, Autorka przedstawia niektóre formy i treści zajęć prowadzonych w Uniwersytecie Trzeciego Wieku przy Uniwersytecie Śląskim w Katowicach.

Tematyka i treść artykułów zamieszczonych w omawianej publikacji, upoważnia do stwierdzenia, iż mamy do czynienia z cenną pracą zbiorową prezentującą interesujące,

a niekiedy wręcz oryginalne koncepcje społeczno-pedagogiczne. Mogą one inspirować zarówno pedagogów, jak i działaczy społecznych do prób ich urzeczywistniania. Autorzy artykułów dowodnie także wykazali, że dorobek historii wychowania nie może być obojętny dla szerokiego grona pedagogów-teoretyków i praktyków, jeżeli tylko pragną oni, jak twierdził np. profesor Stanisław Michalski, prowadzić w swej pracy rzeczowy „dialog” z przeszłością. Ze względu na szeroko prezentowane tu oczywiste walory poznawcze recenzowanej pracy, jak również dobrze dobrane przykłady inspirującej wartości badań historyczno-pedagogicznych warto, aby z książką tą zapoznali się zarówno historycy i teoretycy wychowania, jak również Ci wszyscy, którzy realizują działalność dydaktyczno-wychowawczą w różnorodnych instytucjach społeczno-wychowawczych oraz poszukują nowych rozwiązań organizacyjnych i programowych.

Krzysztof Jakubiak

Tadeusz Jaluźna, Z dziejów akademickiej Łodzi. Wyższa Szkoła Pedagogiczna 1946 - 1956, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1996, ss. 127

Niniejsza praca jest pierwszą w łódzkiej historiografii historii wychowania i oświaty publikacją ujmującą całościowo działalność Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi w latach 1946 - 1956.

Autor posłużył się w niej metodą porównawczą.

Ze względu na trudności w dotarciu do źródeł archiwalnych oraz subiektywny charakter wspomnień byłych nauczycieli akademickich WSP, istnieją w pracy pewne niezgodności, zwłaszcza w części dotyczącej efektów dydaktycznych oraz danych personalnych, o czym autor uprzedza już we wstępie.

Jest to praca monograficzna o układzie problemowo-chronologicznym, składająca się ze wstępu i siedmiu rozdziałów.

We wstępie wyjaśnia autor cel i potrzebę powstania niniejszej publikacji, jej charakter oraz źródła z których korzystał.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym: „Prekursorzy łódzkiego ośrodka akademickiego” autor pisze o otwarciu i działalności Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi w 1921 roku oraz o Instytucie Nauczycielskim kształcącym nauczycieli szkół powszechnych i średnich w latach 1921 - 1928.

Sporo miejsca poświęcono tu otwartej w Łodzi w 1924 roku Wyższej Szkole Nauk Społecznych i Ekonomicznych, powstałej jako filii warszawskiej Szkoły Nauk Politycznych, działającej do 1928 roku, czyli do momentu otwarcia filii warszawskiej Wolnej Wszechnicy Polskiej. Owa Wszechnica od 1933 roku posiadała status wyższej uczelni i była szkołą akademicką, kształcąca studentów aż do wybuchu drugiej wojny światowej.

Na zakończenie rozdziału autor opisuje powstanie oraz kolejne etapy działalności Uniwersytetu Łódzkiego.